

МОТИВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ І ЧИННИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ «ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ»

Позитивна мотивація є запорукою формування гармонійно розвиненої особистості, оптимізації навчання і виховання у вищому навчальному закладі, підвищення якості підготовки фахівців. У численних психолого-педагогічних дослідженнях відзначається важлива роль мотиваційних чинників у забезпеченні ефективної діяльності (О. Бондарчук, В. Климчук, Д. Макклеланд, Х. Хекхаузен), зокрема ефективної діяльності студентів (Н. Бакшаєва, О. Вербицький, Т. Гордєєва, С. Занюк, Є. Фролова, Т. Старовойт).

Аналіз психолого-педагогічних досліджень показав, що, вивчаючи розвиток мотивації професійно-навчальної діяльності студентів різних спеціальностей, одні дослідники приділяють увагу зміні зовнішніх і внутрішніх мотивів навчання (С. Єпіфанова, М. Лапкіна, В. Чайка), інші – вивчають процес перетворення навчальних мотивів на професійні (С. Дроздов, Л. Разоріна, О. Полякова).

Водночас залишається недостатньо вивченою проблема впливу чинників на розвиток мотивації до навчальної діяльності студентів. Тому актуальність статті полягає у визначенні власного змісту мотивації навчальної діяльності студентів, виявленні чинників, які сприяють її розвитку.

Інтеграція України в європейський освітній простір є можливою за умови суттєвих змін у системі освіти на основі уніфікації міжнародних стандартів, міждисциплінарних галузей знань. Забезпечити сучасну професійну підготовку фахівців можна тільки на основі системного підходу з використанням інноваційних освітніх технологій, за умови поєднання цільового й мотиваційного аспектів управління освітою, демократизації навчання.

Нові соціально-економічні умови сприяють появі нових підходів до розбудови безперервного навчання та виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей для постійного самовдосконалення особистості, формування людського капіталу. Тому особливо актуальним є раціональний вибір основного методологічного принципу сучасної концепції вдосконалення сучасної системи освіти. При цьому кінцевою метою є висококваліфікований спеціаліст-професіонал, гармонійно розвинена особистість з відповідним рівнем розвитку знань, творчого потенціалу, моральних якостей. Саме такий підхід сприяє успішній реалізації ціннісної ідеї цілеспрямованості всіх ланок системи освіти на кінцеві результати високої якості.

Характерним є забезпечення та підвищення якості, зокрема вищої професійної освіти.

Підвищений інтерес до якості вищої освіти зумовлений рядом причин: пріоритетом вищої освіти стосовно інших суспільно необхідних сфер діяльності; «відкритістю» — навчальні заклади повинні постійно відкрито інформувати суспільство про свою роботу та її якість; мотивацією навчальної діяльності студента засобами інноваційних технологій; позитивним іміджем викладача вищого навчального закладу.

Для успішного забезпечення високої якості освіти необхідно раціонально використовувати мотиваційні механізми зацікавленості всіх учасників освітнього процесу. Під час навчання в Університеті студент зазнає впливу чинників, що спонукають до навчання, підвищують мотивацію, і таких, що знижують мотивацію, перешкоджають успішному навчанню. Ці чинники є суто індивідуальними, що залежать від багатьох обставин, проте викладач вищої школи повинен їх урахувати.

Науковцями обґрунтовано чинники, що істотно впливають на поведінку студента: прогалини в освіті перед вступом до вишу; відчуття некомпетентності; освітнє перевантаження; недостатність часу для творчого мислення; контроль у навчанні; недостатня допомога в самостійній роботі;

несумісність стилю навчання студента і стилю викладання; пасивна участь в освітньому процесі; відсутність у студента почуття задоволення програмою навчання; нечітко сформульовані особисті цілі; низька якість навчання; незадовільна соціально-психологічна атмосфера; негативні соціальні, психічні, фізичні чинники.

Протилежні до викладених чинників відносять до позитивних факторів ефективного навчання. До того ж викладач має володіти певними якостями, які б забезпечували успішне навчання студентської молоді, зокрема, такими, як повага, довіра, чутливість, емпатія, конгруентність, знання здібностей і можливостей кожного, уміння заохочувати.

Надважливою в освітньому процесі є постать викладача. Саме він є відповідальним за створення і розвиток мотивації під час вивчення конкретного курсу, дисципліни. Однією з психологічних закономірностей пізнавальної діяльності людини є необхідність її власної активності під час засвоєння знань. Знання не можна передавати з однієї голови до іншої, вони є результатом самостійної роботи над інформацією, яку студент отримує різними шляхами, — безпосередньо від викладача, шляхом інформальної самоосвітньої діяльності.

Це означає, що навички та вміння здобуваються лише завдяки власній активності. Якість знань, умінь, навичок, ціннісне ставлення визначається рівнем самостійної особистості. За якісними показниками, застосуванням у реальній професійній діяльності знання, уміння, навички значно відрізняються від набутих унаслідок творчого навчання.

Розуміння викладачами основної мети діяльності — передачі знань, умінь і навичок — вступає в суперечність із психологічними закономірностями пізнавальної діяльності людини, що зумовлює негативні наслідки. Як правило, указану мету викладачі не розуміють, часто її не сприймають і студенти. У цій ситуації вони змушені ставити свої власні цілі. І викладач, і студент ідуть кожний своїм шляхом, замість того, щоб робити це разом. Наслідками такої постановки основної мети викладачами є

прагнення виконати навчальну програму. Це зумовлює збільшення обсягу інформації, що подається на навчальних заняттях. Таким чином, передача знань, умінь і навичок ставить викладача і студента в різні позиції: один активний під час передачі знань, досвіду, інформації, моралі, а інший — пасивно все сприймає. Виступаючи в ролі об'єкта навчання, студент змушений обирати пасивну позицію і відпрацьовувати систему її захисту. Такі взаємини заздалегідь прирікають студента на низький результат.

Ось чому доцільно формувати взаємини в системі «викладач – студент» на принципах педагогіки співробітництва, взаємодії та взаємонавчання. Місія викладача зобов'язує його бути фасилітатором знань для своїх учнів, людиною, здатною створити необхідні умови для розвитку особистості кожного студента.

Оскільки особистість може розвиватися лише в процесі діяльності (пізнавальної, освітньої, ігрової, трудової), тому головною метою викладача є залучення її до активної пізнавальної діяльності за допомогою ефективного мотиваційного механізму.

Усіляко заохочується обрання самим студентом теми самостійної творчої роботи, курсового проекту. До мотивувальних факторів належить застосування інтерактивних методів навчання — ділових і рольових ігор, кейсів, елементів тренінгу, дебатів, «мозкового штурму», «дерева рішень», роботи в групах. Останнім часом актуальним є впровадження в практику освітнього процесу вищого навчального закладу технологій арт-педагогіки.

Арт-педагогіка — це сучасна педагогічна технологія, заснована на інтегративному застосуванні виховного впливу на особистість різних видів мистецтва (образотворчого мистецтва, музики, літератури, театру тощо). Сьогодні арт-педагогіка розглядається як інноваційна педагогічна технологія в системі вищої професійної освіти. Саме у вищій школі арт-педагогіка застосовується як практичний засіб фасилітації творчих здібностей учнів і студентів під час освітнього й виховного процесів.

Загалом, сучасна вища школа не відповідає вимогам життя на цьому етапі соціально-економічного розвитку суспільства. Наявна технологія навчання на пасивних інформаційних засадах забезпечує підготовку «середнього» фахівця, не сприяючи творчій самостійній роботі студентів, має низький рівень мотивації. Виникає нагальна потреба у вдосконаленні цієї технології та розробленні нових ефективних технологій навчання, удосконаленні всього освітнього процесу.

Отже, ідеться про забезпечення якості в процесі реформування вищої освіти в умовах інтернаціоналізації навчання. Проте в нових соціально-економічних умовах розвитку суспільства особливу специфіку мають саме мотиваційні чинники високої якості освіти. Пріоритетним завданням є упровадження інноваційних та інтерактивних методів навчання, сучасних технологій арт-педагогіки в освітній процес вищого навчального закладу як чинників для розвитку мотивації студентської молоді до навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюбко Л. В. Діагностика навчальної мотивації: зб. методик / Л. Дзюбко, Л. Гриценко ; ред. Т. Шаповал [та ін.]. — К. : Шк. світ, 2011. — 128 с.
2. Кожуховская Л. С. Арт-педагогика в высшей школе / Л. С. Кожуховская, Н. В. Масюкевич. — Минск, 2005.
3. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека: модульный курс психологии. Модуль «Направленность»: лекции, практ. занятия, задания для самостоятельной работы / В. А. Семиченко. — К. : Миллениум, 2004. — 521 с.
4. Старикова С. В. Развитие профессиональной компетентности будущего социального педагога средствами арт-технологии : автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. пед. наук / С. В. Старикова. — М., 2008.
5. Старовойт Т. П. Психосемантична структура мотивів навчально-професійної діяльності юнаків, які є студентами вищого технічного навчального закладу / Т. П. Старовойт // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. ; за ред. С. Д. Максименка. — Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. — Т. 2. — Вип. 8. — С. 239–245. — (Серія «Психологічні науки»).
6. Старовойт Т. П. Роль имплицитных убеждений в формировании учебной успешности студентов (на примере студентов технического вуза) / Т. П. Старовойт // Теория и практика актуальных исследований: материалы

VII Междунар. науч.-практ. конф. (19.08.2014 г.) : сб. науч. тр. — Краснодар, 2014. — С. 101–104.